

En fruktbar kombination av historia, genus och digitala metoder

Exemplet Gender and Work

MARIA ÅGREN*

Uppsala universitet

”Big data” har blivit ett *buzzword* i många sammanhang och stora förhoppningar knyts till så kallad datadriven forskning. Att tillgång till stora datamängder är en fördel är förstås ingen ny insikt; inom till exempel historisk demografi och ekonomisk historia är det en självklarhet. Men att forskningen sägs vara datadriven verkar ofta betyda något mer, nämligen att data i sig genererar mönster som är intressanta och värdiga att betraktas som svar på forskningsfrågor. Data har dock, menar jag, sällan denna förmåga att i sig generera svar. Det skulle förutsätta att det finns en enhetlig och tillgänglig uppgiftstyp att samla in i stora mängder samt att det råder fullständig samsyn på fältet om att just dessa uppgifter är bäst ägnade att belysa den fråga som ska besvaras. I historiska vetenskaper saknas ofta dessa förutsättningar. De uppgifter man hittar i källorna är som regel oenhetliga, svårtillgängliga och kan tolkas och värderas på olika sätt. Min uppfattning är därför att historisk forskning i de allra flesta fall behöver vara frågestyrd, men det utesluter inte att det behövs *big data* och det utesluter inte heller att vissa steg i forskningsprocessen kan vara mer datadrivna. Jag ska illustrera detta med hjälp av exemplet Gender and Work (hädanefter GaW).

Gender and Work startade som ett infrastrukturprojekt 2008, och blev 2010 ett fullskaligt historiskt forskningsprojekt som i dagsläget är finansierat fram till 2029. Med tanke på hur verksamheten utvecklats är det kanske mer lämpligt att tänka på GaW som ett program än som ett projekt, ett program som hela tiden haft och har tre tydliga syften: att fördjupa kunskapen om kvinnors och mäns arbete i det förflutna; att testa kollektiva arbetsformer som är mindre vanliga inom humaniora;

* Professor i historia.

att utveckla ny infrastruktur av bestående värde för hela forskarsamhället. Det första syftet handlar således om historia och genus, det andra handlar om historia och digitalisering förstådd som teamwork, och det tredje handlar om historia och digitalisering förstådd som teknologi.

GaW kan indelas i tre etapper. I den första etappen, mellan 2010 och 2016, handlade det om att utveckla den grundläggande forskningsmetoden, samla in data från olika delar av det tidigmoderna Sverige, analysera data med hjälp av den nyutvecklade relationsdatabasen GaW samt dra slutsatser. Resultaten publicerades i monografin *Making a Living, Making a Difference*.¹ I den andra etappen, mellan 2017 och 2021, låg fokus på perioden 1720 till 1880 och en viktig fråga var huruvida metoden även fungerade för att förstå förändring över tid – ett svårt problem som vi i huvudsak avstått från att diskutera i den första etappen. Resultaten är publicerade i monografin *Gender, Work, and the Transition to Modernity*.² Under denna etapp inleddes också arbetet med att rent tekniskt bygga om databasen. I den tredje etappen, mellan 2020 och 2029, är ambitionen att genom olika jämförelser och fallstudier vidareutveckla metod och teori. Vi har bland annat startat delstudier som rör Portugal och Polen under tidigmodern tid, och vi fördjupar förståelsen av det tidigmoderna Norden genom studier av områden med samiska minoriteter, nämligen Jämtland och nordligaste Norge. Arbetet med att tekniskt bygga om databasen avslutades hösten 2024.³

Grundtankar

Grundtanken inom GaW är att arbete är en viss typ av praktiker: det människor gjort och gör med syfte att försörja sig själva och sina närmaste. Detta kan låta som en självklarhet men får avgörande konsekvenser för valet av data. I stället för att leta uppgifter om människors yrkesbeteckningar eller löner behöver forskaren uppgifter om människors

1. Maria Ågren (red.), *Making a Living, Making a Difference: Gender and work in early modern European society* (Oxford 2017).

2. Maria Ågren (red.), *Gender, Work, and the Transition to Modernity in Northwestern Europe 1720–1880* (Oxford 2025).

3. GaW har under tiden 2008 till 2029 finansierats av Vetenskapsrådet (infrastrukturanslag, Rådsprofessorsanslag), Wallenbergstiftelserna (främst i form av tre Wallenberg Scholaranslag) samt Riksbankens Jubileumsfond (infrastrukturanslag). Databasen har byggts om av CEDAR, Umeå universitet, och Jonas Lindström har haft huvudansvaret från Uppsala universitets sida. För en mer detaljerad historik, se GaWs hemsida: <www.uu.se/forskning/gender-and-work>.

aktiviteter eller, annorlunda uttryckt, om deras tidsanvändning med försörjningssyfte. Här kommer inspirationen från studier av de delar av världen där det saknas tillförlitlig yrkesstatistik. För att få bättre grepp om ekonomierna i dessa länder har både FN och Världsbanken föreskrivit studier av faktisk tidsanvändning, och man har särskilt understrukt att sådana metoder behövs för att fånga kvinnors ekonomiska aktiviteter. I dessa sammanhang har man låtit forskningsobjekten själva föra bok över sin tidsanvändning eller, i de fall då analfabetism lägger hinder i vägen, låtit forskare dokumentera tidsanvändningen genom deltagande observation.

GaW försöker efterlikna detta i grunden antropologiska arbetssätt men måste förstås använda historiska texter i stället för direkta observationer. I vissa typer av historiska texter går det nämligen att finna konkreta uppgifter om vad olika människor faktiskt gjort för att försörja sig och de sina.⁴ Den texttyp som visat sig mest användbar är rättsprotokoll. De har bevarats i mycket långa tidsserier, är en någorlunda enhetlig genre, och har ofta tydligt narrativa inslag, till exempel vittnesmål om vad som inträffat i samband med en händelse som domstolen intresserar sig för. Även andra texttyper kan dock komma i fråga, till exempel dagböcker. Det viktiga är att källan ger så konkreta uppgifter som möjligt om själva arbetspraktikerna och att dessa kan kopplas till konkreta människor. Allmänt hållna uppgifter av typen ”i den här socknen producerar allmogen ost” är inte tillräckligt specifika för att vara användbara.⁵ Själva kärninformationen har som regel formen av en verbfras, för i språk är det ju verbens jobb att beskriva vad som händer och görs. Vi kallar därför GaWs metod för den verb-inriktade metoden, en term som de senaste åren fått spridning även utomlands. Databasen GaW är följaktligen specialkonstruerad för att forskaren ska kunna registrera verbfraser och länka dessa till andra typer av uppgifter: vem som utförde aktiviteten, vilka olika egenskaper denna person hade – kön, civilstånd, ålder, eventuella beteckningar – samt var och när aktiviteten utfördes. En observation består av kombinationen av en verbfras, som beskriver arbete, och en person som utför arbetet, till exempel ”Anna skalar potatis”. Om det

4. Detta hade redan före GaW påpekats och visats av bland andra Agneta Boqvist, Christer Winberg och Sheilagh Ogilvie.

5. Jonas Lindström (red.), *Fantastiska verb: Hur man fångar uppgifter om kön och arbete, Västmanland 1720–1880* (Uppsala 2020). I denna skrift redogör projektet i detalj för olika källtyper som analyserats och vilka slutsatser som dragits beträffande deras användbarhet.

dessutom är så att Per skalar potatis så har vi ytterligare en observation. I den mån källan innehåller information om var och när aktiviteten utfördes så ingår detta också i observationen.

I november 2024 rymde databasen GaW drygt 45 000 observationer av konkreta personers arbetspraktiker. Sammanlagt är det cirka 1,7 miljoner ord från tidsperioden 1550 till 1880 som rymts i databasen, samtliga hämtade från primärkällor. Mer än hälften av alla data kommer från domböcker. Alla dessa observationer har insamlats manuellt, utan att någon form av *handwritten text recognition* (HTR) har använts. Det idag ofta nämnda och använda verktyget Transcribus hade ännu inte utvecklats när GaW startade. Projektet testade år 2022 att använda Transcribus på ett domboksmaterial från tidigt 1700-tal, men med dåligt resultat. I domböckerna förekommer väldigt många olika händer vilket försvårar träffsäkerheten i de transkriptioner som Transcribus skapar. Med tanke på den snabba utvecklingen på området är det dock troligt att HTR kommer att kunna användas på sikt.

GaW har alltså inte ännu kunnat dra nytta av HTR. I stället har vi bidragit till HTR genom att tillhandahålla stora mängder träningsdata i form av manuellt utförda transkriptioner av äldre handskrifter. Redan åren 2009–2010 genomförde vi ett framgångsrikt pilotprojekt tillsammans med datorlingvister vid Uppsala universitet, och projektmedlemmar har därefter på olika sätt bidragit till tre doktorsavhandlingar av relevans för HTR, två i datorlingvistik och en i bildanalys. Transkriptionsarbetet är dock inte centralt för projektet och om det redan finns färdiga transkriptioner av god kvalitet använder vi givetvis dessa. För projektet är det centrala momentet istället att med hjälp av den verb-inriktade metoden analysera valda delar av texterna och lägga in resultatet i databasen GaW. Här kommer betydelsen av gott teamwork in i bilden. Genom åren är det ett stort antal forskare som har bidragit till analys- och registreringsarbetet. För att hålla samman det hela har det krävts tydligt nerskrivna principer, systematisk kvalitetskontroll och en ständigt fortgående diskussion om hur olika textställen ska tolkas och huruvida en viss aktivitet ska registreras eller inte. Arbetet har krävt både utveckling av ny teknologi – och historikerna har varit i högsta grad involverade i arbetet med att skapa denna teknologi – och träning i teamwork i en omfattning som torde vara ovanlig inom historia eller inom hela det humanistiska fältet för den delen.

Några resultat

Jag ska nu fördjupa mig något i frågan varför information om praktiker var och är så viktig för att föra den genushistoriska forskningen framåt att det motiverar den arbetsinsats och resursåtgång som ligger bakom GaW.

GaW startade som ett genushistoriskt projekt med fokus på tidig-modern tid. I forskningsläget om denna tidsperiod hade flera påtalat att det fanns en tydlig diskrepans mellan vad lagar och andra officiella normer föreskrev och hur kvinnor och män faktiskt kunde och brukade agera. Här ligger det nära till hands att påminna om Sølvi Sogners och Hilde Sandviks artikel "Ulik i lag og lære, lik i virke og verd?" och om Amy L. Ericksons bok *Women and Property in Early Modern England*.⁶ Diskrepansen var ett uttryck för den förmoderna rättskulturen och i sig intressant, men den innebar också en varning mot att dra för stora växlar på enskilda normer av ideologisk eller rättslig natur. När man i litteraturen till exempel betonat att det bara var som änka som en tidigmodern kvinna nådde samma rättskapacitet som en man, byggde detta främst på det formella regelverket, inte på hur kvinnor inom olika civilstånd faktiskt kunde agera i det dagliga livet. I sin studie av England undersökte Erickson faktiska praktiker och visade att kvinnor, som enligt *common law* skulle förlora hela sin rättskapacitet och all sin egendom när de gifte sig, ofta hade olika möjligheter att kringgå dessa stelbenta bestämmelser som för många, både kvinnor och män, gjorde vardagslivet krångligt. Det fanns en flexibel och pragmatisk praktik som underlättades av den rättspluralism som återfanns i många länder, inte bara i England.

GaWs resultat för tidigmodern tid har direkt bäring på dessa frågor om förhållandet mellan praktik och regelverk. Vi delade in observationerna, det vill säga verbfraserna som beskrev försörjningsaktiviteter, i 16 olika typer av arbete, och personerna som utförde aktiviteterna delade vi in efter kön och civilstånd. På detta vis kunde vi fastställa olika mönster. Det visade sig att gifta kvinnor och änkor tenderade att utföra liknande typer av arbete medan ogifta kvinnor tenderade att utföra andra typer av arbete. I praktiken verkar alltså den största skillnaden inte ha gått mellan änkorna och alla andra kvinnor utan mellan de ogifta kvinnorna

6. Sølvi Sogner och Hilde Sandvik, "Ulik i lag og lære, lik i virke og verd? Kvinner i norsk økonomi i by og på land ca 1500–1800", [norsk] *Historisk Tidsskrift* (1989) s. 68; Amy L. Erickson, *Women and Property in Early Modern England* (London & New York 1993).

och alla andra kvinnor. Detta mönster var särskilt tydligt för arbete som innebär utövning av auktoritet och myndighet, såsom olika former av arbetsledning, handel och administrativt arbete. Gränsen gick inte där man utifrån lagstiftningen skulle ha förväntat sig: i stället var det så att unga ogifta kvinnor gjorde andra saker än vuxna gifta och tidigare gifta kvinnor. GaW-materialet från tidigmodern tid var mindre tydligt vad gäller män, men pekade ändå i riktningen mot att skillnad i civilstånd/ålder var viktig även för dem. Dessutom fanns det flera likheter mellan gifta mäns och gifta kvinnors aktivitetsmönster. Detta stärker bilden av äktenskapets betydelse: för både män och kvinnor var äktenskapets ingående en viktig tröskel i livet som påverkade deras arbetsuppgifter på ett sätt som gör att man kan tänka på giftermål som en form av befordran. Detta är en viktig precisering: civilstånd var inte avgörande för kvinnor därför att de blev försörjda genom äktenskapet. Civilstånd var avgörande för såväl kvinnor som män eftersom de kunde försörja sig bättre genom att arbeta tillsammans, det vill säga, det fanns en två-försörjarmodell. Kön var förvisso en strukturerande princip inom det tidigmoderna arbetslivet, men positionen inom hushållet – som alltså kom till uttryck i civilstånd och ålder – var en starkare strukturerande kraft. Lite tillspetsat kan man säga att om situationen krävde en okonventionell fördelning av arbetsuppgifter så förefaller det ha varit lättare att bortse från faktorn kön än faktorn civilstånd/ålder.⁷

Vi vände oss sedan mot tiden 1720 till 1880 och använde samma metod och samma källtyper för att göra en fallstudie av Västerås med omgivande landsbygd. Resultaten visar på såväl kontinuitet som förändring. Hushållsposition fortsatte att vara en viktig faktor för hur arbetet i samhället strukturerades men kön blev med tiden allt viktigare, särskilt i lägre samhällsskikt och den framväxande arbetarklassen. Detta resultat överensstämmer med vad bl.a. Anita Göransson fann; i de första fabrikerierna fick kvinnor de mindre kvalificerade jobben och männen de mer avancerade uppgifterna och de arbetsledande positionerna.⁸ Våra resultat föranleder dock några viktiga preciseringar och modifieringar inte

7. Ågren (red.) (2017); Karin Hassan Jansson, *Att fästa sig vid staten: Äktenskap, arbete och ansvar i svensk samhällsdebatt 1750–1830* (Lund 2024).

8. Anita Göransson, *Från familj till fabrik: Teknik, arbetsdelning och skiktning i svenska fabriker 1830–1877* (Lund 1988). Se även Paul Minoletti, "The importance of ideology: the shift to factory production and its effect on women's employment opportunities in the English textile industries, 1760–1850", *Continuity and Change* 28(1) (2013) s. 121–146.

minst vad gäller orsakssamband. För det första var det en mycket liten andel av befolkningen i det studerade området, eller i Sverige som helhet för den delen, som drogs in i fabriksarbete före 1870. Trots detta verkar den relativa vikten av kön ha ökat i hela samhället långt före 1870. Tendensen började faktiskt redan under tidigmodern tid. Utvecklingen kan därför knappast förklaras med hänvisning till ny maskinteknologi eller till en separering av hem och arbetsplats. Med tanke på befolkningens sammansättning i området verkar det även osannolikt att nya och av medelklassen omhuldade könsideal förklarar förändringen. I stället talar mycket för att det var förändrade arbetsrelationer som var den drivande grundorsaken. Med tiden kan dock dessa andra faktorer ha förstärkt utvecklingen.⁹

Under 1800-talets lopp och i takt med proletariseringen ökade antalet människor som utförde sitt arbete i en underordnad position. Allt fler fick en överordnad som sade till dem vad de skulle göra och allt färre kunde själva bestämma över sin tid. Graden av formell reglering av ekonomin minskade efter 1800-talets mitt men istället blev arbetsgivarmakten mer påtagligt närvarande. Arbetsgivarmakten kunde vara påtaglig även i det tidigmoderna samhället, till exempel på arbetsplatser som stora kungsgårdar.¹⁰ Även på hushållsnivå utförde pigor och drängar det arbete som de blev tilldelade, inte det som de själva valde. I sådana tidigmoderna sammanhang ser man också att arbetet ofta var könssegregerat.¹¹ Det som skedde i och med proletariseringen var dock att allt fler män och kvinnor behövde utföra arbete i underordnade positioner *trots* att de var gifta. Deras klassposition trumfades deras civilstånd. Här finns sannolikt orsaken till att den äldre tvåförsörjarmodellen blev svårare att upprätthålla och att arbetsgivare började skapa mer könssegregerade arbetsorganisationer. Vi ser också att gifta kvinnors deltagande i arbete som medförde auktoritet minskade.¹²

Resonemanget kan kopplas till Alexandra Shepards teoretiska diskussion av begreppet *patriarchy*, där hon pekar på att termen har olika inne-

9. Ågren (red.) (2025) särskilt s. 210–230.

10. Christopher Pihl, *Arbete: Skillnadsskapande och försörjning i 1500-talets Sverige* (Uppsala 2012).

11. Se till exempel Paul Borenberg, *Tjänstefolk: Vardagsliv i underordning, Stockholm 1600–1635* (Göteborg 2020).

12. Ågren (red.) (2025) särskilt s. 210–230. Jfr Stephen Fineman, *Work: A Very Short Introduction* (Oxford 2012) s. 36f.

börd beroende på vilken tid vi talar om. Under tidigmodern tid betecknade *patriarchy* en maktordning mellan äldre och yngre. Vissa män och kvinnor innehade överordnade maktpositioner medan andra män och kvinnor var underordnade. I modern tid används begreppet i stället för att tala om en maktordning mellan män och kvinnor.¹³ GaW-materialet bekräftar denna förändring, framför allt genom hur aktivitetsmönstren förändrades men också genom olika begreppsförskjutningar. GaW ser alltså inte kvinnans underordning under mannen som något oföränderligt som bara följde med från tidigmodernt till modernt arbetsliv. Vi menar i stället att det under 1800-talet uppstod en helt ny konfiguration av faktorerna kön, klass och civilstånd. I det moderna samhället har civilstånd helt förlorat den roll det hade före år 1900, medan klass och kön strukturerar såväl utbildningssystemet som arbetslivet. På båda dessa områden är könssepareringen starkare inom resurssvaga än inom resursstarka samhällsskikt.¹⁴

Styrkor och svagheter

En svaghet med GaW:s resultat är att det kan vara svårt att uttala sig om den kvantitativa betydelsen av olika typer av arbete. Detta gör i sin tur att det inte är triviale att jämföra studier baserade på verbdata med ekonomisk-historiska data av vanligare slag såsom lönestatistik eller folkräkningar. Mängden observationer av administrativt arbete tenderar till exempel att överdriva betydelsen av sådant arbete, medan mängden observationer av jordbruksarbete tenderar att bli orimligt låg. Här är det emellertid viktigt att komma ihåg att problemet egentligen inte ligger i metoden utan i källorna. Domböcker fångar upp mycket och varierat arbete, men de överdriver betydelsen av vissa typer på bekostnad av andra.

Ett närliggande problem gäller kvinnoarbetets synlighet. I GaWs data utgör detta arbete endast cirka 20–25 procent av alla observationer. Även här är det källmaterialet som är det egentliga problemet, inte den verb-inriktade metoden. Vissa källtyper, som till exempel dagböcker skrivna av kvinnor, innehåller mycket mer information om kvinnors arbete men finns å andra sidan inte i långa serier. Anledningen till att vi trots den skeva könsbalansen hållit fast vid domböcker som huvudkälla är att

13. Alexandra Shepard, *Meanings of Manhood in Early Modern England* (Oxford 2006).

14. Ida Lidegran m.fl., *Utbildningssociologiska analyser av könsskillnader i utbildningssystemet och arbetslivet*, SEC (Uppsala 2014).

dessa finns i mycket långa serier och att de utgör en över tid relativt enhetlig genre. Det finns möjlighet att justera den könsmissiga skevheten genom att multiplicera upp antalet observationer av kvinnors arbete.¹⁵

En styrka med GaWs metod är att den i princip fångar upp arbetsdelningen i hela samhället. Det finns många värdefulla historiska studier av olika yrkesgruppers arbete, studier som ofta borrar djupare i den aktuella yrkesgruppens villkor än vad GaW-metoden tillåter, men det är ändå svårt att utifrån dessa studier bedöma hur individens arbete inom olika yrken och sektorer egentligen hängde ihop. Detta är särskilt besvärande för tidigmodern tid då de flesta människor var mångsysslare och mycket arbete var obetalt. Om man accepterar sociologen Miriam Glucksmanns tanke att det alltid finns en "total social organization of labour" så framstår det som viktigt att försöka få grepp om denna helhet även i det förflutna.¹⁶ En särskilt svåråtkomlig typ av arbete är hushållsarbete, som ofta varit kvinnodominerat och obetalt. Idag accepterar de flesta att sådant arbete bör mätas, till exempel för BNP-ändamål. I GaWs data ingår hushållsarbete och det är tydligt att även om tidigmoderna män utförde visst hushållsarbete så skedde det inte lika ofta som när tidigmoderna kvinnor gjorde det. Men i och med att vi även har information om alla andra typer av arbete som kvinnor utförde så framstår det som osannolikt att hushållsarbete dominerade tidigmoderna kvinnors repertoarer av arbete. Det kan helt enkelt inte ha funnits tid att låta hushållsarbete dominera. Helhetsgreppet hjälper oss att avgöra vad som är en rimlig slutsats.

Datadriven eller problemdriven forskning?

Till skillnad från många av dagens digitala projekt inom humaniora är GaW frågedrivet snarare än datadrivet. Det betyder att frågorna kom först: vad arbetade kvinnor och män med, vilka mönster ser vi i deras arbetspraktiker, vilka effekter fick mönstren, vad berodde de på och skedde det någon förändring? Först därefter kom besluten om vilka uppgifter

15. För ett exempel på hur verbdata kan användas för att utvärdera folkräkningssiffror och sedan, med hjälp av en multiplikator, uppskatta yrkesstrukturen i ett område, se Jonas Lindström & Maria Ågren, "Women's Work and the Occupational Structure in Late Nineteenth-Century Sweden", *International Review of Social History* 2023 s. 1–23. För ett engelskt exempel, se Jane Whittle & Mark Hailwood, "The gender division of labour in early modern England", *Economic History Review* 73:1 (2020) s. 3–32.

16. Miriam Glucksmann, "Shifting Boundaries and Interconnections: Extending the 'Total Social Organisation of Labour'", *The Sociological Review* 53:2 (2005) s. 19–36.

som behövdes för att besvara frågorna: ska vi, som i mycket av det som skrivits om arbetets historia, använda oss av uppgifter om yrkestitlar och löner, ska vi studera vad lagstiftning och andra dåtida normer sade, eller ska vi göra på något helt annat sätt? Vårt beslut blev att göra på ett helt annat sätt eftersom vi ville komma åt ett så brett spektrum av arbete som möjligt, både mäns och kvinnors, både betalt och obetalt. Eftersom uppgifter om brett definierat arbete inte fanns färdiginsamlade i stor skala måste vi samla in dem själva. När vi gör det, tar det tid och kostar mycket pengar, men den stora vinsten är att vi får bättre möjligheter att skapa ny kunskap om det förflutna. Just eftersom det kostar mycket pengar, märker vi dessutom upp materialet och sparar det på ett sådant sätt att det kan återanvändas av andra forskare.

När data blir omfattande och börjar kunna återanvändas är det möjligt att se forskningen som datadriven. Språkhistoriker och datorlingvister kan till exempel använda hela GaW-databasen som en korpus för att studera det svenska språket. Historiker som inte intresserar sig för just kön och arbete kan ändå utnyttja den och söka i materialet utifrån sina frågeställningar.¹⁷ Kulturgeografer och arkeologer kan söka efter uppgifter om platser och föremål. Sådant sökande kan ge upphov till oväntade upptäckter och intressanta idéer som man sedan kan vilja gå vidare med. Det frågestyrda och det datadrivna glider ihop på ofta fruktbara sätt.

Men det är fortfarande viktigt att komma ihåg alla de filter som skiljer den direkta observationen av Anna som skalar potatis från hur denna aktivitet representeras i en historisk databas. Av allt det arbete som utfördes i ett givet samhälle är det bara en bråkdel som i sin samtid blev beskriven i text; människors arbete togs ofta för givet och konkreta arbetspraktiker var sällan direkt rättsligt relevanta och nämndes inte inför rätta. Av alla de texter som ändå skrevs är det bara en mindre del som har bevarats till nutid och är läsbara; många har skadats av eld och vatten eller gallrats bort. Av alla de texter som ändå har bevarats är det en mycket liten del som finns tillgänglig i digital form; den senaste uppskattningen jag fått från svenska Riksarkivet är cirka 5–7 procent. Allt detta gör att vi måste förhålla oss lite lagom skeptiska till idén om helt datadriven his-

17. För några exempel, se Anton Runesson, *Blod, kött och tårar: Kroppslig erfarenhet i Sverige, ca 1600–1750* (Stockholm 2021); Charlotta Forss, "The Body on the Bathhouse: Health and Bathing in Early Modern Sweden", i Mari Eyce & Charlotta Forss (red.), *Health and Society in Early Modern Sweden* (Amsterdam 2024).

torisk forskning, för sådan forskning riskerar att bara återspegla det som finns beskrivet, bevarat och digitaliserat. Vi måste fortsätta att tänka som historiker, det vill säga vi måste alltid tänka källkritiskt och beakta kontext. Du som vill använda databasen GaW – och det hoppas jag du vill – måste fråga dig i vilket sammanhang och med vilka syften dessa uppgifter en gång har skrivits ner och även reflektera över hur de sedan samlats in och tolkats av historiker.

Kärnan i GaW-databasen och i hela projektet är observationer av mäns och kvinnors vardagliga arbetspraktiker, observationer som liknar dem som en antropolog gör i fält. Genom att forskaren kopplar praktiken (verbfrasen) till en konkret individ som hade olika egenskaper, kan forskaren se skillnader och likheter i fråga om vad gifta och ogifta, män och kvinnor vanligtvis gjorde för att försörja sig. Dessa mönster bygger på *big data* och innebär att tidigare forskning kan preciseras, modifieras eller avvisas på olika punkter. För att förklara större mönster och sekulära trender räcker det dock inte med dessa data. Här krävs det istället breda och goda historiska kontextkunskaper. Data är nödvändigt men inte tillräckligt. Det behövs även välvalda frågor och förmåga att tolka samband.